

Dęblin, 26. 10. 2023 r.

dr hab. Adam RADOMYSKI
prof. Lotniczej Akademii Wojskowej

RECENZJA

Przedmiot recenzji

Rozprawa Doktorska nt.: „Ocena funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej oraz ich znaczenia w systemie bezpieczeństwa narodowego na przykładzie 8. Kujawsko-Pomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej”

Autor: mgr inż. Krzysztof STAŃCZYK

Promotor - Kierownik naukowy: dr hab. Zdzisław POLCIKIEWICZ

Dysertację przedłożono na Wydziale Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu

Podstaw do opracowania recenzji: Uchwała Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu nr 17/2023 z dnia 10 października 2023 r. oraz pismo Przewodniczącego Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Pana dr hab. Arkadiusza Czwołka, prof. UMK z dn. 10 października 2023 r. w sprawie wykonania recenzji.

1. OBSZAR BADAWCZY ROZPRAWY

Obszar badawczy podjęty w ocenianej dysertacji dotyczy ważnej kwestii bezpieczeństwa państwa ze szczególnym uwzględnieniem jego zdolności do obrony swoich granic, w tym zachowania ich nienaruszalności przy wykorzystaniu potencjału militarnego, którego istotną częścią są Wojska Obrony Terytorialnej (WOT). W aspekcie efektywnego użycia WOT w systemie bezpieczeństwa państwa, bardzo ważną rolę do spełnienia mają wyodrębnione terytorialne organy kierowania obronnością, wydzielone elementy wojsk wsparcia oraz terenowe elementy systemu obronnego państwa. W tej kwestii należy podkreślić za Doktorantem, że szczególnie ważną rolę do spełnienia mają WOT jako zasadniczy element wojskowego wsparcia, a ich zasadniczym zadaniem jest realizacja zadań militarnych i niemilitarnych na poziomie lokalnym i regionalnym. Podzielam opinię Doktoranta, że odpowiednio zorganizowane, wyposażone i przygotowane jednostki WOT współdziałając z wojskami operacyjnymi oraz współpracując z administracją i społeczeństwem, mogą znacząco wpływać na poprawę zdolności obronnych państwa i zapewnić obywatelom wysoki poziom bezpieczeństwa. W tym miejscu należy zaznaczyć, że z punktu widzenia historii wojskowości, WOT nie jest formacją nową, ponieważ występowała także już w przeszłości Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP), ale jej losy układały się w różny sposób, co sprawiło, że były kilkakrotnie reaktywowane i rozformowywane. Wydaje się, że głównym powodem takiej turbulencji był brak racjonalnej koncepcji ich użycia w warunkach pokoju

i wojny. Istotną różnicą w stosunku do stanu obecnego było także to, że nie stanowiły one samodzielnego rodzaju wojsk, a najczęściej były podporządkowane wojskom lądowym.

W tym miejscu należy podkreślić, że Doktorant zauważa, że samo utworzenie WOT ma w Polsce swoich zwolenników i przeciwników. To sprawia, że w odniesieniu do celowości funkcjonowania WOT nadal trwają dyskusje i polemiki, zarówno wśród ekspertów cywilnych jak i wojskowych. W tej kwestii Doktorant stwierdza, że to właśnie brak polaryzacji poglądów dotyczących utworzenia tego nowego rodzaju sił zbrojnych był jedną z ważniejszych przesłanek przy wyborze przedmiotu badań w niniejszej dysertacji. W mojej opinii pomimo faktu, że WOT funkcjonują w obecnej formie stosunkowo krótko (kilka lat) to za zasadne należy uznać potrzebę kompleksowego zbadania tejże tematyki przez Doktoranta. Jest to szczególnie ważne w sytuacji potencjalnego zagrożenia bezpieczeństwa Polski, które generuje trwająca od 24 lutego 2022 r. wojna na Ukrainie. Powinna ona stanowić przedmiot szczegółowych analiz, które pozwolą wypracować szereg konstruktywnych zmian w systemie bezpieczeństwa Polski w tym zredefiniować obecne możliwości i przyszłe potrzeby obronne, które mogą zaspokoić dobrze zorganizowane i wyposażone wojska operacyjne i jednostki WOT. Uważam, że w tej kwestii rozwój WOT może okazać się bardzo ważny, a może nawet nieodzowny. Podzielam opinię Doktoranta o potrzebie wypracowania właściwego kierunku i optymalnego modelu organizacji WOT, jako integralnego elementu systemu obronnego państwa, który pomoże zrealizować koncepcję strategii odstraszania potencjalnego przeciwnika. W tym względzie kluczowe znaczenie mogą mieć siły WOT, które odpowiednio zorganizowane i wyposażone mogłyby prowadzić działania o charakterze opóźniającym i nieregularnym. Skuteczność wymiennych form walki potwierdzają wnioski i doświadczenia z konfliktów zbrojnych w tym wojen lokalnych prowadzonych w XX i XXI wieku. Bazując na doświadczeniach, należy uznać za zasadne poszukiwanie przez Doktoranta nowych kierunków i modelu rozwoju WOT, które będą bazą do wypracowania odpowiedniego spektrum zadaniowego, form i sposobów ich użycia w warunkach przyszłego konfliktu zbrojnego. W moim odczuciu nie będzie można tego osiągnąć bez zwiększania efektywności współpracy z administracją i społeczeństwem oraz zacieśnienia współdziałania z wojskami operacyjnymi. Jest to szczególnie ważne nie tylko w czasie wojny, ale także w czasie pokoju, gdzie występują różne sytuacje kryzysowe, generujące wiele rodzajów zagrożeń dla społeczeństwa. Podzielam także opinię Doktoranta, że wypracowanie racjonalnych kierunków rozwoju WOT nie ułatwia obecny stan badań naukowych, który pomimo tego, że jest stosunkowo obszerny, to najczęściej ma głównie wartość historyczną. Potwierdza to wiele publikacji naukowych i popularno-naukowych, które koncentrują się najczęściej na przeszłości WOT w różnych okresach funkcjonowania systemu bezpieczeństwa Polski. W odniesieniu do opracowań naukowych dotyczących obecnych warunków funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej Doktorant zauważa, że gro z nich koncertuje się na wybranych fragmentach rzeczywistości tj.: dowodzeniu, szkoleniu, ich użyciu w sytuacjach kryzysowych np. w ramach wzmocnienia granicy państwowej. W tej kwestii zauważa, że brak jest badań naukowych prezentujących holistyczne podejście do funkcjonowania WOT, jako integralnego elementu systemu bezpieczeństwa państwa. Dlatego też Doktorant zadeklarował podjęcie wysiłku naukowego i przeprowadzenie badań naukowych wykorzystując osobiste wnioski i doświadczenia ze służby w 8 Kujawsko-Pomorskiej Brygadzie Obrony Terytorialnej.

Mając na uwadze dotychczasową analizę obszaru badań, któremu odpowiada przyjęty temat rozprawy doktorskiej, uważam go za aktualny i ważny z punktu widzenia nauk o bezpieczeństwie. Poza tym uważam, że temat badań mieści się w obszarze zainteresowań nauk o bezpieczeństwie, a jego duża waga sprawia, że uczynienie z niego przedmiotu badań uważam za zasadne i pożądane.

2. OCENA METODOLOGICZNYCH ZAŁOŻEŃ ROZPRAWY

Autor dysertacji mgr inż. Krzysztof Stańczyk podjął się przedstawienia przyjętych w badaniach założeń metodologicznych, które stanowią treści rozdziału pierwszego mniejszego opracowania (ss. 16-36).

W pierwszej kolejności przedstawił sytuację problemową, w której słusznie zasygnalizował zróżnicowane podejście co do sposobów postrzegania funkcji, zadań i roli WOT w systemie bezpieczeństwa państwa. Uważam to za uzasadnione działanie ze względu na to, że osobiście w różnych dyskusjach naukowych zauważyłem zróżnicowane opinie w powyższych kwestiach, zarówno wśród ekspertów wojskowych jak i cywilnych.

Przesłanki uzasadniające wybór przez Doktoranta tematu dysertacji są konstruktywne ponieważ zostały oparte na faktach i rzetelnych argumentach. Bazując na przedstawionych przesłankach można stwierdzić, że pomimo tego, tworzenie WOT przebiega wolniej niż początkowo zakładano to udało się osiągnąć stosunkowo duży potencjał osobowy i zdolności bojowe.

W dalszej części rozdziału pierwszego Doktorant przedstawił pozostałe założenia badawcze w kolejności: przedmiot i cel badań, problemy (główny i szczegółowe), hipotezy badawcze, organizację badań i ich przebieg, teren badań oraz scharakteryzował próbę badawczą.

W ramach założeń Doktorant określił przedmiot rozprawy, za który przyjął (s.19): „funkcjonowanie WOT w obszarach: organizacyjnym, proceduralnym, technicznym, współdziałania z wojskami operacyjnymi, współpracy z układem pozamilitarnym, w aspekcie wpływu na bezpieczeństwo narodowe naszego państwa”. Dokonując oceny przedmiotu badań, który przyjął Doktorant uważam, że znajduje on swoje odzwierciedlenie w przeprowadzonych badaniach naukowych, których wyniki przedstawiono w poszczególnych rozdziałach recenzowanej pracy doktorskiej.

Kolejnym elementem było sformułowanie przez Doktoranta celu badań. Został on przedstawiony w trzech wymiarach: poznawczym, diagnostycznym i praktycznym. Moje wątpliwości budzi zasadność formułowania celu diagnostycznego w proponowanej przez Doktoranta brzmieniu: „zidentyfikowanie silnych stron formacji, ale także mankamentów utrudniających jej sprawne użycie i funkcjonowanie” (s.20).

Po pierwsze uważam, że diagnoza jest naturalnym i niedzwonnym elementem badań naukowych, w których występuje prognozowanie tj. wskazanie kierunków rozwoju WOT, dlatego też uważam, że nie ma takiej konieczności, aby przyjmowała w badaniach postać autonomicznego celu.

Po drugie poszukując treści potwierdzających osiągnięcie celu diagnostycznego stwierdzam, że Doktorant przedstawił (ss. 72-76) wyłącznie wyniki prac zespołu eksperckiego złożonego z doświadczonych oficerów Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych RP z Bydgoszczy, który w ramach przeprowadzonej analizy strategicznej zastosował popularną w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości metodę – analizę SWOT. Pozwala ona nie tylko zidentyfikować silne i słabe strony organizacji, szanse i zagrożenia w jej otoczeniu, ale również wskazać zalecaną strategię. W tym jednak przypadku moje wątpliwości budzi poprawność przeprowadzenia analizy strategicznej przez wspomniany przez Doktoranta zespół ekspercki, ponieważ trudno na bazie przywołanego opracowania pt. „Analiza środowiska bezpieczeństwa Polski w aspekcie wyzwań, szans i zagrożeń dla Wojsk Obrony Terytorialnej, Bydgoszcz 2016” stwierdzić poprawność przedstawionych wyników badań. Poza tym Doktorant przyjął wyniki przedstawionych analiz w sposób bezkrytyczny, pomimo tego, że były one przeprowadzone kilka lat temu, gdzie de facto otoczenie Polski było nieco inne od obecnego. Dlatego też, w tej kwestii, uważam że wskazane byłoby przeprowadzenie takiej analizy strategicznej przez Doktoranta pozwoliłoby to przedstawić sposób identyfikowania szans i zagrożeń oraz mocnych i słabych stron WOT oraz ocenić umiejętności przeprowadzenia analizy strategicznej.

W odniesieniu do celu poznawczego i praktycznego uważam, że zostały one sformułowane poprawnie a wyniki badań przedstawione w poszczególnych rozdziałach dysertacji wskazują na ich osiągnięcie przez Doktoranta.

Konsekwencją sprecyzowania celu badań było określenie głównego problemu badawczego. W mojej ocenie jest on tylko po części skorelowany z celem badań ponieważ w tym przypadku Doktorant zawęża ocenę funkcjonowania WOT głównie w odniesieniu do 8 Kujawsko-Pomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej. Konsekwencją takiego podejścia jest to, że dokonana przez Doktoranta ocena miejsca i znaczenia WOT w systemie bezpieczeństwa narodowego została dokonana tylko przez pryzmat jednej z kilku tego typu jednostek.

W dalszej kolejności sformułowano siedem problemów cząstkowych, które w mojej ocenie korespondują z rozważaniami przedstawionymi w treściach poszczególnych rozdziałów dysertacji. Uważam jednak, że w przypadku problemów szczegółowych nr 3 i 4 nie powinny zaczynać się od „czy|”, ponieważ odpowiedź na pytanie badawcze musi być dłuższa i nie może ograniczać się tylko do „tak” lub „nie.

Konsekwencją przyjętego przez Doktoranta procesu badawczego było sformułowanie hipotez roboczych (głównej i szczegółowych). Główna hipoteza otrzymała brzmienie: „Uważam, że WOT osiągnęły obecnie wysoki stopień gotowości do sprawnego funkcjonowania we wszystkich stanach gotowości obronnej naszego państwa, a ich utworzenie wpłynęło nie tylko na znaczne zwiększenie bezpieczeństwa narodowego, ale także podniosło poczucie bezpieczeństwa Polaków” (ss. 21-22). **Po pierwsze uważam, że bardziej właściwe jest przy formułowaniu hipotez korzystanie z formy bezosobowej. Poza tym zgłaszam swoją wątpliwość co do słuszności przypuszczenia, że wysoki stopień gotowości ma wpływ na sprawne funkcjonowanie WOT we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. Proszę Doktoranta o wyjaśnienie tej kwestii, w tym przedstawienie, w jaki sposób ten związek (zależność) została zbadana i potwierdzona?**

Poza tym w moim przekonaniu w przypadku pierwszej hipotezy szczegółowej wyjaśnienia wymaga zasadność utożsamiania przez Doktoranta powszechnej armii terytorialnej z formacją jaką jest WOT. Wyjaśnienia wymaga sam termin powszechnej armii terytorialnej. Dodatkowo proszę Doktoranta o zajęcie stanowiska w odniesieniu do treści przedstawionych w hipotezie szczegółowej nr 2, w której założono, że utworzenie WOT miało na celu wzmocnienie potencjału obronnego naszego państwa w oparciu o aktywność społeczną (s.22).

W odniesieniu do sposobu formułowania hipotez przez Doktoranta uważam, że zdecydowane większość z nich ma zbyt rozbudowaną strukturę co w pewnym zakresie utrudnia ich właściwe zrozumienie.

W kolejnej części rozdziału pierwszego przedstawiono organizację badań, gdzie skoncentrowano się na charakterystyce zastosowanych przez Doktoranta metod, technik i narzędzi badawczych. Doktorant wskazał na dwie grupy metod naukowych, które zastosował w badaniach tj. teoretyczną i empiryczną. W grupie metod teoretycznych wskazano, że zastosowano analizę, syntezę, porównanie, uogólnienie, abstrahowanie i wnioskowanie. W mojej opinii Doktorant w sposób klarowny przedstawił istotę zastosowanych metod oraz zakres ich zastosowania w przeprowadzonych badaniach.

Poza metodami teoretycznymi Doktorant zastosował również metody empiryczne. Spośród metod empirycznych w badaniach zastosowano sondaż diagnostyczny, który został przeprowadzony przez Doktoranta dwoma technikami: wywiadu i ankietowania. Oceniam, że zadeklarowane przez Doktoranta techniki zostały bardzo szczegółowo opisane a uzyskane tą drogą wyniki zostały w umiejętny sposób przedstawione w poszczególnych rozdziałach dysertacji. W mojej ocenie stanowią one bardzo ważny element uwiarygadniający formułowane przez Doktoranta wnioski i konkluzje oraz nakreślone kierunki zmian w WOT. W tej kwestii uważam, że przeprowadzenie ankiety zarówno wśród żołnierzy brygady WOT jak i społeczności lokalnej, w której ta jednostka na co dzień funkcjonuje, było trafne i potrzebne.

Poza wymienionymi powyżej metodami empirycznymi Doktorant zastosował obserwację naukową. W tej kwestii stwierdzam, że jej wyniki zostały przedstawione w załącznikach 5-8 i odnoszą się zarówno do treningu sztabowego jak i różnych ćwiczeń, w których uczestniczyła 8 Kujawsko-Pomorska Brygada Obrony Terytorialnej. W mojej ocenie stanowią one ciekawą bazę do formułowania przez Doktoranta oceny stanu obecnego jak i prognozowania kierunków rozwojowych WOT.

Na podkreślenie zasługuje również to, że Doktorant dokonał szczegółowej analizy dokumentów i literatury przedmiotu. W zakresie literatury przeanalizowano treści zwartych publikacji naukowych, które pozwoliły lepiej poznać i ugruntować wiedzę w zakresie funkcjonowania WOT (ss.27-30). Przeprowadzoną przez Doktoranta analizę literatury oceniam pozytywnie, ze względu na fakt, że Doktorant nie ograniczył się wyłącznie do przedstawienia zasadniczych treści przywoływanych publikacji naukowych, a dokonał ich krytycznej oceny, co świadczy o jego umiejętnościach prowadzenia polemiki oraz zdroworozsądkowym podejściu.

W dalszej kolejności Doktorant przedstawił szczegółowo zasady doboru respondentów, w tym przyjętych wielkości liczby żołnierzy WOT i osób cywilnych. W mojej

ocenie zasadność i liczba respondentów została przyjęta poprawnie i odpowiada wymaganiom określonym dla badań sondażowych.

W końcowej części rozdziału pierwszego (ss. 34-36) Doktorant skoncentrował się na przedstawieniu obszaru i terenu badań oraz przebieg procesu badawczego. W moim odczuciu zrobił to sprawnie zachowując przy tym logikę postępowania określoną dla badań naukowych prowadzonych w dziedzinie nauk społecznych i w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. W dalszej części przedstawiono przebieg badań, do którego nie zgłaszam uwag.

Podsumowując treści przedstawione w rozdziale pierwszym pomimo kilku wskazanych mankamentów i nieścisłości stanowiących płaszczyznę do polemiki z Doktorantem to w ujęciu całościowym oceniam je pozytywnie. W tym względzie uważam również, że ich zrealizowanie w ramach przyjętego modelu procesu badawczego umożliwiło zweryfikowanie hipotez badawczych (głównej i szczegółowych), rozwiązanie problemów badawczych i osiągnięcie założonego celu badań. Poza tym oceniam, że Doktorant w sposób właściwy opisał proces badawczy i zastosowane metody, niezbędne do osiągnięcia założonego wyniku (celu), co świadczy o tym, iż posiada ugruntowaną wiedzę i umiejętności do samodzielnego planowania, organizacji i prowadzenia badań naukowych w zakresie przewidzianym dla rozpraw doktorskich.

3. STRUKTURA I TREŚĆ MERYTORYCZNA ROZPRAWY

Recenzowana rozprawa liczy 386 stron a jej struktura składa się ze wstępu, 6 rozdziałów merytorycznych, zakończenia, bibliografii, spisu rysunków i tabel oraz 8 załączników. Bibliografia obejmuje w sumie 92 pozycji zwartych, artykułów i dokumentów normatywnych oraz 69 pozycji ze stron internetowych.

W rozdziale pierwszym pt. *Metodologiczne podstawy procesu badań* (s. 15-36) przedstawiono założenia metodologiczne, które zostały przyjęte przez Doktoranta. W pierwszej kolejności uzasadniono podjęcie badań naukowych a następnie określono przedmiot i cele badań, problem główny i problemy szczegółowe oraz hipotezy. W dalszej kolejności zostały scharakteryzowane metody, techniki i narzędzia badawcze, które zostały zastosowane w dysertacji oraz określono zakres badań. W końcowej części rozdziału scharakteryzowano etapy procesu badawczego oraz dokonano charakterystyki grupy respondentów. **Swoją szczegółową ocenę, w tym także uwagi dotyczące treści niniejszego rozdziału przedstawiłem w ramach pt. 2. ocenie metodologicznych założeń rozprawy doktorskiej.**

Rozdział drugi pt. *Charakterystyka i ocena współczesnego środowiska bezpieczeństwa państwa* (ss.37-66) ma charakter teoretyczny. W niniejszym rozdziale ukazano prakseologiczną wykładnię środowiska bezpieczeństwa państwa.

Stwierdzam, że Doktorant podjął się bardzo trudnego wyzwania, ponieważ poza zdefiniowaniem środowiska bezpieczeństwa, dokonał jego charakterystyki oraz prognozy jego rozwoju w odniesieniu do sfer: geopolitycznej, politycznej, ekonomicznej, społecznej, technologicznej oraz środowiska naturalnego. W tym jednak zakresie można mieć uwagę co do poprawności sposobu prognozowania rozwoju wymienionych sfer. Dotyczy to między innymi braku określenia horyzontu czasowego oraz braku wskazania konkretnej metody. W tej sytuacji uważam, że trudno jest określić wiarygodność przedstawionej prognozy oraz

ich użyteczność w kontekście wpływu na funkcjonowanie i rozwój WOT w Polsce. W tym względzie lepszym rozwiązaniem byłoby przyjęcie podejścia z zakresu zarządzania, w którym przyjmuje się, że organizacja, funkcjonuje w dwóch rodzajach otoczenia dalszym i bliższym, a ich wpływ ma charakter pośredni i bezpośredni. Niniejszą kwestię potwierdza także Doktorant definiując środowisko operacyjne: „W literaturze przedmiotu środowisko to definiowane jest jako zbiór warunków i okoliczności, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na wykorzystanie zdolności operacyjnych przez siły zbrojne oraz decyzje dowódcy” (s. 49).

W dalszej części rozdziału drugiego, Doktorant wskazał na pięć zasadniczych domen środowiska operacyjnego, wśród których znalazły się: domena lądowa, morska, powietrzna, kosmiczna i cyberprzestrzeni. **W tej kwestii rodzi się pytanie: Jaki wpływ mają wymienione domeny na funkcjonowanie WOT w Polsce oraz ich rozwój? Proszę Doktoranta o przedstawienie w tej kwestii swojego stanowiska, które będzie również uwzględniło dwie inne analizowane domeny: poznawczą, elektromagnetyczną i akustyczną**

W ostatniej części rozdziału Doktorant przedstawił ocenę bezpieczeństwa Polski według respondentów, którzy wzięli udział w przeprowadzonej ankiecie. Oceniając ten fragment badań stwierdzam, że ich wyniki pozwoliły na sformułowanie kilku konstruktywnych ocen w zakresie poczucia bezpieczeństwa, które uzyskało wysoką wartość. Poza tym, duża grupa osób wskazała na zagrożenia wewnętrzne i konieczność rozwoju obrony powszechnej, co znalazło również swoje przełożenie w propagowaniu powszechnej służby wojskowej.

Rozdział kończą konkluzje, które w moje ocenie są zbyt ogólnikowe i poprzez to nie w pełnym zakresie odzwierciedlają wyniki przeprowadzonych w tym rozdziale analizy i prognozy rozwoju środowiska bezpieczeństwa i operacyjnego, szczególnie w zakresie ich wpływu na funkcjonowanie WOT.

W rozdziale trzecim pt. Uwarunkowanie reaktywacji wojsk obrony terytorialnej oraz diagnoza procesu ich formowania i przygotowania do działań (ss. 67-158). Przedstawione w tej części rozprawy rozważania oscylują wokół zagadnień związanych z procesem formowania WOT, który został zainicjowany w 2015 roku. W tej kwestii Doktorant zauważył, że reaktywacja WOT spotkała się z dużym poparciem społecznym w tym różnych organizacji i stowarzyszeń, które przedstawiły interesujące koncepcje w zakresie organizacji i funkcjonowania tej formacji wojskowej. Z przeprowadzonej przez Doktoranta analizy wynika, że zasadniczym celem utworzenia WOT było zwiększenie siły odstraszania SZ RP, poprzez wzmocnienie wojsk operacyjnych, co miało szczególnie istotne znaczenie w kontekście wojny hybrydowej prowadzonej od 2014 roku przez Rosję na wschodzie Ukrainy. Drugim z wymienionych celów było uzyskania zdolności przez WOT do samodzielnego prowadzenia działań nieregularnych, w tym szczególnie działań antykryzysowych, antydywersyjnych i antyterrorystycznych. Z praktycznego punktu widzenia istotną kwestią w procesie organizacji WOT, na którą zwrócono uwagę, było to, aby dyslokacja poszczególnych jednostek była odpowiednio powiązana z podziałem administracyjnym kraju, a ich funkcjonowanie było oparte o ścisłą współpracę z samorządem terytorialnym i społeczeństwem. W tej kwestii Doktorant wskazał na kilka istotnych problemów. Jednym z najważniejszych był ograniczony zasób osobowy. Innym ważnym

zagadnieniem, które zostało dostrzeżone przez Doktoranta była konieczność wypracowania założeń z zakresu taktyki użycia WOT adekwatnej do prognozowanych zmian w środowisku bezpieczeństwa Polski. W dalszej części rozdziału Doktorant skoncentrował rozważania na określeniu zadań WOT w kontekście wymagań określonych w Strategicznym Przeglądzie Obronnym z 2017 roku, gdzie zidentyfikowano podstawowe kategorie gotowości obronnej państwa. W dalszej części Doktorant dokonuje opisu i charakterystyki obszarów współdziałania WOT z wojskami operacyjnymi oraz współpracy z administracją oraz rodzajów działań taktycznych prowadzonych przez WOT w czasie wojny. Dokonując oceny przedstawionych przez Doktoranta zagadnień można zauważyć duże możliwości WOT w różnych stanach gotowości obronnej państwa oraz elastyczność i dość dużą wszechstronność w ich użyciu w różnych rodzajach działań wojennych prowadzonych na terytorium RP. Kolejnymi elementami, które zostały szczegółowo scharakteryzowane w tej części dysertacji były struktury organizacyjne i dowodzenia oraz wyposażenie w sprzęt i uzbrojenie jednostek WOT. W wyniku przeprowadzonych badań Doktorant stwierdził, że jedną z istotnych słabości jest to, że nie posiadają one środków automatyzacji dowodzenia, które są obecnie szeroko wykorzystywane w wojskach operacyjnych i pozwalają osiągnąć tzw. „wspólną świadomość sytuacyjną”. **W tym zakresie proszę Doktoranta o wskazanie przykładowych zautomatyzowanych systemów dowodzenia, które należałoby wprowadzić do WOT.**

Inną kwestią, na którą zwrócił uwagę Doktorant była organizacja procesu rekrutacji i nabór kandydatów o określonych predyspozycjach psychofizycznych. W odniesieniu do przedmiotowej problematyki Doktorant stwierdził (s.119), że najbardziej wartościowymi kandydatami do służby w WOT są przede wszystkim członkowie organizacji proobronnych, absolwenci tzw. klas mundurowych oraz Legii Akademickiej. Proszę uzasadnić swoje stanowisko.

Interesującym mankamentem, który wskazał Doktorant jest nepotyzm. W tym zakresie wskazał kilka negatywnych przykładów. Dodatkowo dużo miejsca poświęcono problemom z naborem odpowiedniej liczby ochotników do formacji WOT, wskazując na ich przyczyny oraz formułując propozycje ich rozwiązania.

Równie ciekawe są rozważania Doktoranta w zakresie szkolenie żołnierzy WOT w odniesieniu do różnych grup osobowych. Należy podkreślić, że Doktorant nie ograniczył się tylko do opisu organizacji i przebiegu procesu szkolenia, ale zdiagnozował w nim wiele ważnych czynników w tym mankamentów i słabości, które powinny zostać jak najszybciej wyeliminowane. Poza tym sprecyzował wiele interesujących propozycji, których wdrożenie mogłoby poprawić jakość procesu szkolenia. Należy podkreślić, że wiele z tych postawionych przez Doktoranta znalazło swoje potwierdzenie w odpowiedziach respondentów i ekspertów, które zostały przedstawione i skomentowane w dalszej części rozdziału.

Rozdział kończą konkluzje, które stanowią podsumowanie wyników badań opisanych przez Doktoranta w tej części dysertacji. W mojej ocenie są one zgodne ze stanem faktycznym przeprowadzonych badań.

Rozdział czwarty pt. Ocena dotychczasowej działalności wojsk obrony terytorialnej na rzecz układu pozamilitarnego w sytuacjach kryzysowych spowodowanych zagrożeniami niemilitarnymi (ss. 159-208).

Stanowi on niejako kontynuację rozważań naukowych i ma charakter przeglądowy. W tym rozdziale Doktorant koncentruje się na zadaniach wykonywanych przez WOT na rzecz administracji i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych oraz wskazuje na możliwości ich realizacji. Dokonując uogólnienia Doktorant wskazał, że ze względu na cel oraz w zależności od rodzaju i skali zagrożenia, wojskowe wsparcie może obejmować, takie dziedziny jak: ochrona ludności, środowiska i mienia np. dóbr kultury, ratownictwo i pomoc humanitarna oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego i funkcjonowania organów władzy i ważnych instytucji użyteczności publicznej. W następnej kolejności przedstawiono procedury i sposoby działania w sytuacjach kryzysowych oraz przebieg uaktywnienia wojskowych sił wsparcia. W tej kwestii Doktorant zwrócił uwagę na zmiany, jakie zaszły w zakresie zarządzania kryzysowego resortu obrony narodowej w wyniku wprowadzenia w 2022 roku ustawy o obronie Ojczyzny. Jedną z istotnych zmian było przejście przez dowództwo WOT odpowiedzialności za planowanie, koordynację i wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP we wsparciu administracji i społeczeństwa w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych, szczególnie o charakterze kryzysowym. Po analizie zmian o charakterze prawnym i organizacyjnym Doktorant przedstawił doświadczenia i wnioski wynikające z praktycznych przykładów działalności WOT w sytuacjach kryzysowych. W mojej opinii potwierdzają one duże możliwości WOT do realizacji szerokiego spektrum zadaniowego od wspierania organów administracji publicznej, po prowadzenie inspekcji sanitarnych i weterynaryjnych oraz przeciwdziałanie pandemii Covid-19. Bazując na wynikach badań można zauważyć także, że duży wysiłek WOT został skierowany na operacje wsparcia sił ochraniających granicę państwową z Białorusią. Po napaści Rosji na Ukrainę żołnierze WOT zostali również zaangażowani do operacji w ramach których realizowane są dostawy sprzętu i innych środków materiałowych dostarczanych przez kraje NATO.

W opinii Doktoranta dla zapewnienia sprawnego funkcjonowania WOT niezbędne jest prowadzenie cyklicznych szkoleń (warsztatów), które przygotowują przedstawicieli samorządów województw, powiatów i gmin oraz służb, inspekcji i straży do efektywnego wykorzystania potencjału WOT w procesie zarządzania kryzysowego. Uważam to stwierdzenie za w pełni uzasadnione.

Za interesujące należy uznać także wyniki uzyskane w ramach ankietowania żołnierzy Terenowej Służby Wojskowej (TSW). Bazując na przedstawionych wynikach należy zwrócić uwagę na wysoką ocenę w zakresie osobistego przygotowania żołnierzy TSW do udziału w zwalczaniu skutków zagrożeń niemilitarnych, współdziałania z innymi podmiotami państwowymi oraz ludnością lokalną. Wartościowe są również opinie respondentów oraz ekspertów w ramach wywiadu, które wskazują na mankamenty w działaniach WOT w sytuacji zagrożenia niemilitarnego. Dotyczą one braków w wyposażeniu, wyszkoleniu, struktur organizacyjnych jednostek, czy też potrzeb zmian legislacyjnych.

Rozdział kończą konkluzje, które stanowią podsumowanie wyników badań opisanych przez Doktoranta w tej części dysertacji. W mojej ocenie są syntetyczne i zgodne ze stanem faktycznym przeprowadzonych badań. Podsumowując tę część badań, oceniam je pozytywnie, ponieważ pozwoliły Doktorantowi uporządkować wiedzę w odniesieniu do działań i przedsięwzięć, które są podejmowane przez WOT w sytuacjach zagrożenia niemilitarnego.

Rozdział piąty pt. Diagnoza przygotowania wojsk obrony terytorialnej do działań militarnych (ss. 209- 228)

W początkowej fazie rozważań Doktorant identyfikuje uwarunkowania prowadzenia przez WOT działań taktycznych. W tym względzie zwrócono uwagę na organizację rozpoznania oraz identyfikację obiektów zagrożonych, które będą wymagały ochrony lub obrony przez WOT. Poza tym Doktorant wskazał na główne zadania elementów rozpoznania, które mają poza zdobywaniem informacji o przeciwniku przygotowywać informacje o warunkach: topograficznych, hydrometeorologicznych, hydrograficznych, geologicznych oraz identyfikacji sytuacji społeczno-ekonomicznej istniejącej w rejonie odpowiedzialności. Inną kwestią, do której nawiązał Doktorant było odpowiednie szkolenie żołnierzy do wykonywania zadań z wykorzystaniem Mobilnych Zespołów Szkoleniowych (ss. 211). Podzielałam pogląd Doktoranta, że bardzo ważnym elementem w szkoleniu kadr dowódczych i sztabowych w zakresie operacyjno-taktycznym są treningi sztabowe i ćwiczenia dowódczo-sztabowe na mapach. Zagadnieniem wymagającym szczególnej uwagi w ramach procesu szkoleniowego są umiejętności przeciwdziałania zagrożeniom w cyberprzestrzeni. Poza tym Doktorant zwraca uwagę na istotę współdziałania WOT z wojskami operacyjnymi, które jest szczególnie ważne z punktu widzenia prowadzenia narodowych i międzynarodowych operacji połączonych. Przywołane przez Doktoranta ćwiczenia z wojskami dostarczyły żołnierzom z WOT cennych doświadczeń i wskazówek w zakresie doskonalenia funkcjonujących rozwiązań taktycznych i organizacyjnych. Doktorant zweryfikował podnoszone w tym rozdziale zagadnienia w zakresie przygotowania WOT do działań militarnych w oparciu o wyniki przeprowadzonej ankiety wśród żołnierzy TSW. Na podstawie udzielonych odpowiedzi można stwierdzić, że ocena ich osobistych umiejętności została określona wysoko przy czym nieco gorzej wygląda ona na poziomie pododdziału od drużyny do batalionu. W odniesieniu do możliwości poprawy tych zdolności wskazano podniesienie poziomu wyszkolenia, rozbudowę bazy szkoleniowej i wprowadzenie do WOT nowoczesnego sprzętu.

Mając na uwadze dość zróżnicowane opinie poszczególnych grup respondentów i ekspertów, proszę o wskazanie, które oceny uznaje Doktorant za najbardziej wiarygodne i dlaczego?

Rozdział kończą konkluzje, które stanowią podsumowanie wyników badań opisanych przez Doktoranta w tej części dysertacji. W mojej ocenie są syntetyczne i zgodne ze stanem faktycznym przeprowadzonych badań.

Rozdział szósty pt. Rola wojsk obrony terytorialnej w systemie bezpieczeństwa narodowego oraz perspektywy ich rozwoju (ss. 229-259).

W tej części rozprawy można zapoznać się z wynikami badań koncepcyjnych Doktoranta. W mojej ocenie są one ważne, ponieważ stanowią one propozycje zmian jakie należałoby wprowadzić w WOT w odniesieniu do organizacji i wyposażenia technicznego oraz stanu prawnego. Propozycje zmian zostały poprzedzone określeniem przez Doktoranta roli WOT w systemie bezpieczeństwa narodowego przez pryzmat ich właściwości takich jak: terytorialność, autonomiczność, skuteczność, powszechność, ekonomiczność i mobilność taktyczną. W mojej ocenie większość zidentyfikowanych przez Doktoranta cech znajduje właściwą argumentację w treściach ocenianego rozdziału. Moje wątpliwości budzą jednak treści na s. 238, gdzie Doktorant wskazuje na istotne słabości i ograniczenia w użyciu WOT, które kłócą się z wymienionymi powyżej cechami. Przykładem może być znaczna mobilność

taktyczna WOT, której przeciwstawiono niską manewrowość strategiczną i operacyjną. **Proszę Doktoranta o wskazanie podobieństw lub różnic między poszczególnymi kategoriami.**

Podobną sprzeczność można dostrzec w odniesieniu do skuteczności WOT, której zaprzecza następujące stwierdzenie: „Nieopancerzony sprzęt kołowy będący w wyposażeniu podziałów jest podatny na zniszczenie, a niewielka liczba przenośnych środków przeciwlotniczych nie zapewnia skutecznej osłony przed samolotami czy śmigłowcami przeciwnika” (ss. 238-239).

Analogiczna sytuacja występuje w stosunku do ekonomiczności, która zdaniem Doktoranta wynika z relatywnie niskich kosztów utrzymania, w porównaniu do jednostek wojsk operacyjnych wyposażonych w ciężki sprzęt bojowy, taki jak: czołgi, BWP czy artyleria. W mojej ocenie z punktu efektywności kluczową kwestią jest pomiar nakładów w stosunku do uzyskanych efektów. W tym przypadku zasadniczym wskaźnikiem efektywności WOT jest ich skuteczność, która jak wskazał sam Doktorant jest mniejsza w porównaniu do wojsk operacyjnych, które posiadają większe możliwości bojowe. Bazując na niniejszym wywodzie można założyć, że bardziej racjonalny byłby rozwój wojsk operacyjnych kosztem WOT. Proszę Doktoranta o przedstawienie swojego stanowiska w tej kwestii.

Za wartościowe uważam propozycje dotyczące kierunków rozwoju WOT, które w mojej ocenie są merytoryczne i skupiają się na kilku obszarach, które były przedmiotem badań teoretycznych i empirycznych przedstawionych we wcześniejszych rozdziałach dysertacji. Propozycje sformułowane przez Doktoranta koncentrują się na: zmianach legislacyjnych, zmianach w obowiązujących dotychczas procedurach, obecnej organizacji WOT, procesie szkolenia oraz wyposażeniu technicznym jednostek oraz na kształtowaniu świadomości obronnej wśród społeczeństwa.

Całość rozdziału szóstego kończą konkluzje, stanowiącą syntezę rozważań przedstawionych w tej części dysertacji.

Recenzowane opracowanie kończy się zakończeniem, w którym Doktorant dokonał oceny przeprowadzonych badań i ich rezultatów. W mojej opinii jest to ocena zgodna ze stanem faktycznym, który został przedstawiony w ramach recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Załączniki zamieszczone na końcu dysertacji wzbogacają rozprawę pod względem faktograficznym dokumentują przeprowadzone badania oraz uwiarygodniają uzyskane wyniki.

Bazując na wynikach analizy zawartości merytorycznej i poznawczej dysertacji stwierdzam, że jej treści są zgodne z tematem. Oceniam, że zrealizowane przez Doktoranta badania wnoszą wkład w rozwój nauk o bezpieczeństwie. W mojej ocenie Doktorant przedstawił interesujące spojrzenie na zagadnienia dotyczące funkcjonowania WOT w systemie bezpieczeństwa narodowym oraz możliwości ich rozwoju. Uważam także, że wyniki badań mogą być wykorzystane w praktyce działań ukierunkowanych na poprawę, w tym doskonalenie systemu bezpieczeństwa narodowego państwa.

4. WNIOSEK KOŃCOWY

Reasumując, oceniam, że badania przedstawione w recenzowanej rozprawie doktorskiej autorstwa mgr inż. Krzysztofa Stańczyka spełniają pod względem układu, podziału treści oraz kompletności wymagania stawiane rozprawom doktorskim w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Oceniam, że rozprawa doktorska stanowi także oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Poza tym badania przeprowadzono przy wykorzystaniu bogatej i aktualnej literatury oraz dokumentów.

Przyjęty w pracy sposób realizacji badań oceniam jako poprawny, a zastosowane metody naukowe za odpowiednie dla przyjętego przedmiotu badań i ich celu. Pragnę również zaznaczyć, że Doktorant wykazał się ugruntowaną wiedzą teoretyczną i dobrymi umiejętnościami w zakresie samodzielnego planowania i prowadzenia badań naukowych. Stwierdzone uwagi i zastrzeżenia oraz polemiki nie mają negatywnego wpływu na moją pozytywną ocenę rozprawy jako całości.

Recenzowana rozprawa doktorska opracowana przez mgr inż. Krzysztofa Stańczyka pt. „Ocena funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej oraz ich znaczenia w systemie bezpieczeństwa narodowego na przykładzie 8 Kujawsko-Pomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej” spełnia warunki określone w art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Całość rozprawy oceniam pozytywnie i wnioskuję o Rady Dyscypliny Nauk o Bezpieczeństwie o przyjęcie dysertacji do dalszego postępowania kwalifikacyjnego w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauki społeczne w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie oraz o dopuszczenie Doktoranta do jej obrony.

.....
Radomyski
.....